

Nel Noddings' Philosophical Analysis of the Relationship between Democracy and Education

Neda Mohajel*

Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.

Article Info ABSTRACT

Article type:
Research
Article

Received:
2025/06/01
Accepted:
2025/06/26

This article attempts to show that democracy and education are two sides of the same coin in Nel Noddings's thought and cannot be separated. In order to show the close connection between these two concepts, we must go to concepts such as the ethics of care, school, equality in the curriculum, etc., in Noddings' educational philosophy, and show their role through the path of education in creating a democratic society. In the view of this philosopher, education is a way of life in which cooperation takes precedence over competition, and therefore, democracy based on cooperation, care, and participation arises from the context of education. To show the connection between democracy and education in Noddings's thought, we have used his main works, including his book *Education and Democracy in the 21st Century*. Finally, we show that combining the teaching of the ethics of care in schools with the theory of democracy in the thought of Noddings emphasizes relationships, accountability, and moral interdependence as vital elements of democratic societies. Finally, Noddings reminds us that the health of democracy depends not only on legal structures but also on the quality of human relationships that make our collective life possible, and this is through education.

Keywords: Education, Democracy, Ethics of Care, John Dewey, Noddings.

Cite this article: Mohajel, Neda (2025). Nel Noddings' Philosophical Analysis of the Relationship between Democracy and Education. *The Quarterly Journal of Western Philosophy*. Vol. 4, No. 2, pp. 123-140.

DOI: 10.30479/wp.2025.22157.1172

© The Author(s).

Publisher: Imam Khomeini International University

* E-mail: n.mohajjel@cfu.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

Our hypothesis in this article is that the relationship between democracy and education in the thought of Nel Noddings, a contemporary educational philosopher, is founded on the concepts of the ethics of care, democratic participation, and the nurturing of responsible and empathetic citizens. Noddings, by criticizing traditional educational systems that emphasize competition, individualism, and standardization, offers a humanistic, relational, and feminist perspective that views democracy not merely as a political structure but as a way of life based on care, participation, and dialogue.

Based on this, the question arises: Does she mean democracy merely as a form of government? In her works, particularly in *Educating Moral People* and *Philosophy of Education*, Nel Noddings analyzes democracy not just as a political system but as a "way of life" grounded in the ethics of care and human relationships. From her viewpoint, democracy in the educational context should be based on participation, mutual respect, and responsiveness to individual and collective needs.

To begin the discussion, we will first examine the relationship between democracy and education, then consider the school as a model of a democratic society, and finally refer to Noddings' critiques of traditional or conventional educational systems to show how she has sought to establish a close connection between democracy and education.

Education, Care, and Democracy

In Noddings' philosophical thought, the concepts of education, care, and democracy are deeply interconnected and thus cannot be examined independently; the reader is compelled to explore the relationships among these concepts. In other words, Noddings' philosophy of education is closely tied to her understanding of democracy and her ethics of care. This American philosopher views democracy as dependent on the cultivation of caring relationships within the context of education, where individuals, rather than competing or imposing their views on one another, engage in active listening to understand differences and commit to cooperative interaction. Noddings writes that this approach in educational settings should be reinforced through a focus on students' needs and the creation of an open dialogue environment. The creation of such an open dialogue is something American thinkers such as Richard Rorty also emphasize, as creativity and self-creation arise from within such a space.

School and democracy

According to Nel Noddings, schools should be spaces where students can become competent, caring, and responsible citizens who actively participate in a democratic society. She emphasizes the importance of students' choice and autonomy, rejects standardized tests, and focuses on practical skills related to different forms of action and behavior and honest relationships. Noddings argues that a democratic education should recognize students' diverse talents and interests, foster an understanding of interdependence, and prepare them for active participation in a complex world. Regarding the role of the school as a microcosm of a democratic society, Noddings emphasizes that schools should function as microcosms of a democratic society, where students not only learn about the principles of democracy but also internalize it as part of everyday life through direct experience of participating in decision-making, conflict resolution, and accountability (Noddings, 2016: 45). Therefore, this thinker suggests that schools should become "moral communities" in which students participate in the development of classroom rules. Disputes are resolved through dialogue and mediation. Group activities replace individual competition, which is the priority of cooperation over competition in Noddings' educational philosophy. In this case, more attention is paid to the emotional and social needs of students. For example, by allocating time for informal conversations, they try to develop a space for dialogue and cooperation among individuals. Obviously, these practical

experiences prepare students for participation in the larger society. For this reason, we see that Noddings considers hierarchical and one-sided educational structures as an obstacle to democracy and calls for their replacement with participatory models in which teachers and students are involved in the learning process collaboratively (Noddings, 2002).

Conclusion

We have seen that in Nel Noddings' thought, democracy and education are two sides of the same coin. Democracy cannot endure without the education of caring, responsible, and critical citizens. Likewise, education cannot lead to the full development of individuals without adherence to democratic principles—such as participation, equality, and respect for differences.

For Noddings, democratic education is a process through which students learn not only to be caregivers but also to be active citizens who strive for social justice. Broadly speaking, the relationship between education and democracy in her philosophy can be summarized in four key points:

a) According to Noddings, democracy is realized through the channel or context of education, particularly through what she calls the *ethics of care*. This theory is deeply connected with teaching and schooling, and as such, it logically encourages empathy and cooperation. This opens a pathway for nurturing democratic individuals. Education and the ethics of care are the foundation from which democratic, well-educated individuals emerge.

b) Noddings considers the school as a microcosm and model for the development of democracy in society. However, this must be a school where collaboration and participation are prioritized over competition. She presents schools as centers for democratic growth. For Noddings, schools are not merely institutions for developing intellectual capacities but should also teach caregiving—a notion rooted in the feminist spirit of her ethics of care, which draws on the mother's role in nurturing a child.

c) Noddings identifies a major flaw in traditional education as its neglect of diverse student talents and abilities through the imposition of a uniform curriculum. Influenced by John Dewey's educational philosophy, she advocates for a flexible curriculum tailored to each individual's lived experience. In her view, curriculum is not a sacred, unchangeable text but something that must adapt to varying talents and developmental stages.

d) Noddings challenges the application of the principle of equality in curriculum design, arguing that it can become an obstacle to developing democratic individuals if it ignores children's intellectual and emotional development. She believes that the principle of equality should give way to a *principle of appropriateness*—curricula must be tailored to students' capacities and stages of growth. She also acknowledges the practical difficulties and challenges of implementing this approach.

In the end, it must be said that for Noddings, education is undoubtedly the primary tool of democracy. Education enables us to live better lives and builds an effective democratic society grounded in moral values. Noddings believes that John Dewey's approach to democracy remains applicable today—with some modifications.

References

- Lees, H. E. & Noddings, Nel (ed.) (2016) *The Palgrave International Handbook of Alternative Education*, London: Macmillan Ltd.
- Mohajel, N. & Asghari, M. (2024) "Richard Rorty's Neopragmatist Analysis of 'Self-creation' in the Philosophy of Education", *Philosophical Meditations*, Vol. 13, Issue 31; <https://doi.org/10.30470/phm.2023.1986173.2342> [in Persian].
- Noddings, Nel (1984) *Caring: A Feminine Approach to ethics and Moral Education*, University of California Press.

- Noddings, Nel (1992) *The Challenge to Care in Schools: an Alternative Approach to Education*, Teachers College Press.
- Noddings, Nel (1998) *Philosophy of Education*, Routledge.
- Noddings, Nel (1999) "Renewing Democracy in Schools", *Phi Delta Kappan*, Vol. 80, No. 8, pp. 579-583. Retrieved April 15, 2008, from Research Library Core database. (Document ID: 40279362).
- Noddings, Nel (2002) *Starting at Home: Caring and Social Policy*, University of California Press.
- Noddings, Nel (2002b) *Educating Moral People; a Caring Alternative to Character Education-Teachers*, College Press.
- Noddings, Nel (2010) "Moral Education in an Age of Globalization", *Educational Philosophy and Theory*, Vol. 42, No. 4, pp.390-396; <https://doi.org/10.1111/j.1469-5812.2008.00487.x>
- Noddings, Nel (2011) "Schooling for Democracy", *Democracy & Education*, Vol. 19, No. 1, Article 11; <https://democracyeducationjournal.org/home/vol19/iss1/1>
- Noddings, Nel (2013) *Education and Democracy in the 21st Century*, Cambridge University Press.
- Noddings, Nel (2015) *Perspectives on the Philosophy of Education*, translated by Ramezan Barkhordari, Tehran: First Publication [in Persian].
- Rosenow, C. & Hamington, M. (2025) "Caring Space-Time Travel through Poetry", *Journal of Philosophical Investigations*, Vol. 19, Issue 51, pp. 163-179. <https://doi.org/10.22034/jpiut.2025.66942.4080>.

تحلیل فلسفی نل نادینگز از رابطه دموکراسی و تعلیم و تربیت

ندا محجل*

استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	در این مقاله سعی داریم نشان دهیم که دموکراسی و تعلیم و تربیت در اندیشه نل نادینگز دو روی یک سکه‌اند و نمی‌توان آنها را از هم جدا کرد. برای نشان دادن پیوند تنگاتنگ بین این دو مفهوم باید به سراغ مفاهیمی مثل اخلاق مراقبت، مدرسه، برابری در برنامه درسی و... در فلسفه تربیتی نادینگز رفت و نقش آنها را از طریق مسیر تعلیم و تربیت در ایجاد یک جامعه دموکراتیک نشان داد. از نظر این فیلسوف، تعلیم و تربیت به مثابه شیوه زیستی است که در آن همکاری بر رقابت تقدم می‌یابد و از این‌رو دموکراسی مبتنی بر همکاری و مراقبت و مشارکت، از بستر تعلیم و تربیت برمی‌خیزد. برای نشان دادن پیوند دموکراسی و تعلیم و تربیت در اندیشه نادینگز از آثار اصلی او، از جمله کتاب <i>تعلیم و تربیت و دموکراسی</i> در قرن ۲۱ بهره برده‌ایم. در انتها نشان می‌دهیم که ترکیب آموزش اخلاق مراقبت در مدارس با نظریه دموکراسی در اندیشه نل نادینگز، بر روابط، پاسخ‌پذیری و وابستگی اخلاقی متقابل به عنوان ارکان حیاتی جوامع دموکراتیک تأکید دارد. نادینگز به ما یادآور می‌شود که سلامت دموکراسی، نه فقط به ساختارهای حقوقی، بلکه به کیفیت روابط انسانی‌ای وابسته است که زندگی جمعی ما را ممکن می‌سازند و این از مسیر تعلیم و تربیت می‌گذرد.
دریافت: ۱۴۰۴/۳/۱۱ پذیرش: ۱۴۰۴/۴/۵	کلمات کلیدی: تعلیم و تربیت، دموکراسی، اخلاق مراقبت، جان دیویی، نادینگز.

استاد: محجل، ندا (۱۴۰۴). «تحلیل فلسفی نل نادینگز از رابطه دموکراسی و تعلیم و تربیت». *فصلنامه علمی فلسفه غرب*. سال چهارم، شماره دوم (پیاپی ۱۴)، ص ۱۴۰-۱۲۳.

DOI: 10.30479/wp.2025.22157.1172

ناشر: دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) حق مؤلف © نویسندگان.

دموکراسی شکلی از حکومت نیست بلکه شیوه‌ای از زندگی با تجربه مشترک همگانی است.

جان دیویی

مقدمه

وقتی بر این جمله قصار از جان دیویی درباره دموکراسی تمرکز می‌کنیم، می‌بینیم که دموکراسی به شیوه زیست ما مربوط است و شیوه زیست یا زندگی ما از دوره کودکی در بستر تعلیم و تربیت معنا پیدا می‌کند. اگر بگوییم دموکراسی و تعلیم و تربیت در اندیشه نادینگز همانند اندیشه دیویی، دو روی یک سکه هستند، شاید چندان بیراهه نرفته‌ایم، چون در هیچ جایی از اندیشه این فیلسوف، حتی یک مورد هم نمی‌توان یافت که به استقلال آنها قائل باشد. همه ما می‌دانیم که در تعلیم و تربیت یاد می‌گیریم که مثلاً به حقوق دیگران احترام بگذاریم، از افراد ضعیف و ناتوان حمایت کنیم، با مردم مهربان باشیم و غیره.

رابطه تعلیم و تربیت با دموکراسی بین متفکران همواره محل بحث بوده، چنانکه این امر به‌وضوح در فلسفه جان دیویی در قرن ۲۰ دیده می‌شود و این نقطه آغاز تحلیل فلسفی نل نادینگز درباره رابطه تعلیم و تربیت و دموکراسی در قرن ۲۱ است. به سخن دیگر، نادینگز اندیشه تربیتی دیویی را بروزرسانی کرده است. در این نوشته سعی داریم با استناد به آثار نادینگز، به‌ویژه کتاب *تعلیم و تربیت و دموکراسی* در قرن ۲۱ (Noddings, 2013)، به بررسی رابطه تعلیم و تربیت و دموکراسی در اندیشه نل نادینگز بپردازیم.

فرضیه ما در این مقاله این است که رابطه دموکراسی و تعلیم و تربیت در اندیشه نل نادینگز، فیلسوف تربیتی معاصر، بر پایه مفاهیم اخلاق مراقبت، مشارکت دموکراتیک، و پرورش شهروندانی مسئول و همدل استوار است. نادینگز با نقد نظام‌های آموزشی سنتی که بر رقابت، فردگرایی، و استانداردسازی تأکید دارند، دیدگاهی انسان‌گرایانه، رابطه‌محور و فمینیستی ارائه می‌کند که دموکراسی را نه صرفاً به‌عنوان ساختار سیاسی، بلکه شیوه‌ای از زندگی مبتنی بر مراقبت، مشارکت و گفتگو می‌داند. بر این اساس، این سؤال مطرح می‌شود که آیا مراد او از دموکراسی شیوه‌ای از حکومت است؟ نل نادینگز در آثار خود، به‌ویژه در کتاب *آموزش افراد/اخلاقی* و نیز در کتاب *فلسفه تعلیم و تربیت* (۱۹۹۸)، دموکراسی را نه صرفاً به‌عنوان یک نظام سیاسی، بلکه به‌مثابه یک «شیوه زندگی» مبتنی بر اخلاق مراقبت و روابط انسانی تحلیل می‌کند. از دیدگاه او، دموکراسی در بستر تربیتی باید بر پایه مشارکت، احترام متقابل و پاسخ‌گویی به نیازهای فردی و جمعی استوار باشد.

اجازه دهید برای ورود به بحث، ابتدا به بررسی رابطه دموکراسی و تربیت اشاره کنیم؛ سپس مدرسه را به‌عنوان الگویی از جامعه دموکراتیک مورد بررسی قرار می‌دهیم و در ادامه به نقدهای نادینگز از نظام آموزشی سنتی یا رایج اشاره می‌کنیم تا نشان دهیم که او چگونه تلاش کرده پیوندی تنگاتنگ میان دموکراسی و تعلیم و تربیت برقرار نماید.

دموکراسی، آموزش و اخلاق مراقبت

در تفکر فلسفی نادینگز مفاهیم آموزش، مراقبت و دموکراسی پیوندی تنگاتنگ با هم دارند، بنابراین نمی‌توان این مفاهیم را مستقل مورد بررسی قرار داد و خواننده مجبور است ارتباط این مفاهیم را بررسی نماید. به سخن دیگر، فلسفه تعلیم و تربیت نادینگز با مفهوم دموکراسی و آموزش و نظریه مراقبت او گره خورده است. این فیلسوف آمریکایی دموکراسی را در گرو پرورش روابط مراقبتی در بستر تعلیم و تربیت می‌داند که در آن افراد به جای رقابت یا تحمیل دیدگاه‌ها به همدیگر، به گوش دادن فعالانه برای درک و فهم تفاوت‌ها و همکاری متعهدانه روی می‌آورند. نادینگز می‌نویسد: «این رویکرد در محیط‌های آموزشی باید از طریق تمرکز بر نیازهای دانش آموزان و ایجاد فضای گفتگوی باز تقویت شود» (Idem, 2002a: 23). ایجاد فضای گفتگوی باز چیزی است که متفکران آمریکایی از قبیل رورتی نیز بر آن تأکید دارند و خلاقیت و خودآفرینی (self-creation) از بطن چنین فضایی به وجود می‌آید (محجل و اصغری ۱۴۰۲: ۵۱).

از دیگر سو، تفکر اخلاقی نادینگز چنان بر تفکر تربیتی او سایه افکنده که می‌توان گفت نظام آموزشی و نظام دموکراتیک در اندیشه وی، با مسئله اخلاق مراقبت او نیز پیوندی عمیق دارد. حتی می‌توان گفت در اندیشه این فیلسوف تعلیم و تربیت، رابطه بین دموکراسی و تعلیم و تربیت یک «رابطه اخلاقی» است. رویکرد نادینگز به اخلاق، «مراقبت» (care) را در مرکز زندگی اخلاقی قرار می‌دهد و با تأکید بر روابط بین فردی و پاسخ‌پذیری، به چالش با اخلاق سستی مبتنی بر اصول برمی‌خیزد. او در اثر بنیادین خود، مراقبت: رویکردی زنانه به اخلاق و آموزش اخلاقی، مراقبت را به مثابه «غرق شدن» (engrossment) در دیگری (other) تعریف می‌کند؛ حالتی که در آن «فرد مراقبت‌کننده» تمام‌قد به «فرد مورد مراقبت» توجه می‌کند و به نمایندگی از او عمل می‌نماید؛ امری که امکان پاسخ‌گویی متقابل را فراهم می‌سازد، بی‌آنکه در قالبی خشک و مبتنی بر قواعد فرو ریزد (Noddings, 1984: 61). در این رابطه غرق‌شدگی، من دیگری را در خودم دریافت می‌کنم و من او را می‌بینم و با او احساس همدلی می‌کنم و این ما را به همدلی با دیگران در جامعه دموکراتیک سوق می‌دهد. اما این همدلی نباید صرفاً به احساس و عاطفه ختم شود، بلکه به گفته موریس همینگتون، باید با دانش و آموزش نیز هماهنگ باشد (Rosenow & Hamington, 2025: 170).

این نگرش رابطه‌محور و اخلاقی و مراقبتی، مبنای دیدگاه نادینگز از دموکراسی را نیز شکل می‌دهد؛ دموکراسی‌ای که او صرفاً به مثابه سیستم نهادی و دولتی نمی‌بیند، بلکه به عنوان کنشی زیسته، زنده و مبتنی بر مناسبات مراقبتی درک می‌کند.

وی دو نوع مراقبت را مطرح می‌کند: مراقبت طبیعی و مراقبت اخلاقی. مراقبت طبیعی به شکل خودجوش پدید می‌آید (مثلاً دل‌نگرانی مادر برای فرزند) و با «جابه‌جایی انگیزشی» همراه است؛ یعنی فرد مراقبت‌کننده منافع شخصی خویش را کنار می‌گذارد تا به نیازهای دیگری بپردازد (Noddings, 1984: 67). مراقبت اخلاقی «زمانی شکل می‌گیرد که فرد با تأمل و آگاهی، تصمیم می‌گیرد دایره مراقبت طبیعی

را به ورای روابط شخصی گسترش دهد و آن را به سطحی از ایده‌آل اخلاقی ارتقا بخشد» (Ibid, 192). چنانکه اشاره شد، ذوب شدن در دیگری مبنای مراقبت در اندیشه نادینگز است. غرق شدن یا فرورفتگی، حالت گشودگی تمام‌عیار آگاهی نسبت به دیگری است؛ آگاهی می‌تواند «تصمیم بگیرد که کنترل همیشگی‌اش را به اشکال دیگر سوژگی بسپارد» (Ibid, 142). توجه داشته باشید که در فلسفه تعلیم و تربیت نادینگز، غرق شدن در دیگری از بستر آموزش برای کودکان تعلیم داده می‌شود. توجه به دیگری مساوی ورود کودک به جامعه و ورود او به جامعه، همزمان است با ورود او به قلمرو اخلاقی قوانین و آداب و رسوم اجتماعی و سیاسی. اگر از منظر هگلی نگاه کنیم، خانواده به‌عنوان نهاد نخستین پرورش کودک، زمانی تکامل می‌یابد که کودک وارد جامعه مدنی شود و ارتباط با دیگران را تجربه نماید. در نهایت، جامعه مدنی مبنایی برای ورود به جامعه سیاسی است. بنابراین، جامعه سیاسی نیز نه چیزی جدا از خانواده یا جامعه مدنی، بلکه بخشی از زندگی افراد است.

بر همین اساس، نادینگز با وام‌گیری از جان دیویی، دموکراسی را صرفاً یک نهاد سیاسی، یعنی شکلی از حکومت نمی‌داند، بلکه آن را «شیوه‌ای از زیست همراهانه» می‌داند که در آن مراقبت از یکدیگر، تعامل متقابل و مسئولیت مشترک، اساس زندگی است (Idem, 2013: 133). از نظر نادینگز، اخلاق مراقبت مکمل این فهم، یا بهتر بگوییم تلقی دیویی از دموکراسی است، چراکه در آن، فرد نه به‌عنوان سوژه‌ای منزوی یا گوشه‌گیر دارای حق و حقوق انتزاعی، بلکه به‌عنوان کنشگری اخلاقاً درهم‌تنیده با دیگران ظاهر می‌شود (Ibid, 143). نادینگز در مقاله «تجدید دموکراسی در مدارس»، پیشنهاد می‌دهد که مدارس دموکراتیک باید روابط مراقبتی میان دانش‌آموزان، معلمان و مدیران را پرورش دهند تا شهروندی با مشارکتی واقعی محقق شود. به‌زعم او، روابط مراقبتی بستری معنادار برای آموزش اخلاقی فراهم می‌سازد که تکیه بر آزمون‌های رسمی را کاهش داده و مشارکت دموکراتیک راستین را تقویت می‌کند (Idem, 1999: 579). در اینجا شاهدیم که نادینگز جامعه‌ای را تصویر می‌کند که در آن افراد مسئولیت‌های جدی‌تری بر عهده دارند و در فرآیند تصمیم‌گیری مشارکت می‌کنند. در این الگو، هر فرد در حوزه‌ای «مراقبت‌کننده» قرار دارد و به خیر و نفع همگانی یاری می‌رساند. نادینگز در این مقاله به‌صراحت پیوند میان اخلاق مراقبت و آرمان‌های دموکراتیک را بیان می‌کند؛ به باور او، تعلیم و تربیت باید با ایجاد محیط‌هایی که بر پایه رابطه مراقبتی استوار است، به «زیست مشترک» مدد رساند (Ibid, 577).

ترکیب اخلاق مراقبت با نظریه دموکراسی در اندیشه این فیلسوف تعلیم و تربیت معاصر آمریکایی، بر روابط، پاسخ‌پذیری و وابستگی اخلاقی متقابل به‌عنوان ارکان حیاتی جوامع دموکراتیک تأکید دارد. با انتقال تمرکز از اصول انتزاعی به روابط عینی مراقبتی، خواه در خانواده، مدرسه یا زندگی مدنی، نادینگز دموکراسی را به‌عنوان کنشی مستمر در گوش سپردن، مسئولیت مشترک و تصمیم‌گیری مشارکتی بازتصور می‌کند. آثار او نظیر *مراقبت: رویکردی زنانه*، *فلسفه تعلیم و تربیت* و سایر آثار او، هم بنیان‌های نظری و

هم الگوهای عملی برای پرورش ظرفیت‌های دموکراتیک از طریق روابط مراقبتی را ارائه می‌دهند. در نهایت، وی به ما یادآور می‌شود که سلامت دموکراسی، نه فقط به ساختارهای حقوقی یا رویه‌ای، بلکه به کیفیت روابط انسانی‌ای وابسته است که زندگی جمعی ما را ممکن می‌سازند.

بنابراین، رابطه اخلاق مراقبت با دموکراسی در اندیشه نادینگز از طریق تأکید بر اهمیت روابط انسانی، مسئولیت‌پذیری مبتنی بر مراقبت، و توجه به نیازهای خاص در بستر نظام‌های سیاسی بررسی می‌شود. نادینگز در چارچوب اخلاق مراقبت (Care Ethics)، که یک نظریه فمینیستی است، استدلال می‌کند که اخلاق نباید صرفاً مبتنی بر قواعد کلی یا عدالت انتزاعی باشد. آن‌طور که در اخلاق وظیفه‌گرای کانتی دیده می‌شود. بلکه باید بر پایه تعاملات عینی و وابستگی‌های متقابل میان افراد شکل گیرد. این دیدگاه پیامدهای مهمی برای مفهوم دموکراسی دارد، به‌ویژه در نحوه طراحی نهادهای سیاسی و تربیت شهروندان. نادینگز در کتاب *مراقبت* (۱۹۸۴) اخلاق مراقبت را به‌عنوان جایگزینی برای رویکردهای مردانه‌تر (مانند اخلاق کانتی یا فایده‌گرایی) مطرح می‌کند. از نظر او، مراقبت نه یک وظیفه انتزاعی، بلکه پاسخ‌گویی عاطفی و عملی به نیازهای دیگران است. این ایده در بستر دموکراسی به‌معنای ایجاد ساختارهایی است که امکان شنیدن صدای گروه‌های حاشیه‌ای و توجه به نیازهای خاص آنها را فراهم کند. برای مثال، نادینگز در مقاله‌ای با عنوان «آموزش اخلاقی در عصر جهانی شدن» اشاره می‌کند که دموکراسی‌های واقعی باید از طریق آموزش، شهروندان را به حساسیت اخلاقی و توانایی مراقبت از دیگران مجهز کنند (Idem, 2010).

او بر این باور است که تحقق دموکراسی مبتنی بر مراقبت، نیازمند آموزش اخلاقی است که شهروندان را به‌جای تمرکز بر منافع فردی، به مسئولیت‌پذیری در قبال دیگران ترغیب کند (Ibid). او پیشنهاد می‌کند که مدارس باید به محیط‌هایی تبدیل شوند که در آنها دانش‌آموزان یاد می‌گیرند چگونه به نیازهای همکلاسی‌ها، معلمان و جامعه پاسخ دهند. این نوع تربیت، پایه‌های یک دموکراسی مشارکتی را تقویت می‌کند که در آن شهروندان نه تنها به حقوق خود، بلکه به تعهدات اجتماعی خود نیز آگاه‌اند.

اگرچه نادینگز اخلاق مراقبت را در تقابل با اخلاق عدالت قرار نمی‌دهد، اما معتقد است این دو باید مکمل یکدیگر باشند. او در مقاله «مراقبت و عدالت» توضیح می‌دهد که دموکراسی‌ها به قوانین عادلانه نیاز دارند، اما این قوانین باید با شنیدن روایت‌های شخصی و توجه به زمینه‌ها خاص افراد تعدیل شوند. به عبارت دیگر، نظام دموکراتیک باید ترکیبی از ساختارهای عدالت‌محور و رویه‌های مراقبتی باشد. از دید نادینگز، دموکراسی بدون عدالت آموزشی ممکن نیست (Idem, 1999: 78). او بر این باور است که دسترسی عادلانه به منابع آموزشی باکیفیت، حق همه دانش‌آموزان است. مدارس باید به نیازهای خاص گروه‌های محروم (مانند کودکان کم‌درآمد، مهاجران، یا دانش‌آموزان با نیازهای ویژه) پاسخ دهند. برنامه‌های درسی باید انعطاف‌پذیر و چندفرهنگی باشند تا تنوع تجربیات انسانی را منعکس کنند (Ibid).

البته نادینگز به چالش‌های عملی پیاده‌سازی اخلاق مراقبت در مقیاس کلان سیاسی اذعان دارد. برای

مثال، چگونه می‌توان در سطح ملی، مراقبت را به‌عنوان یک اصل راهنما در سیاست‌گذاری‌ها گنجانده؟ پاسخ او به این پرسش، تمرکز بر نهادهای میانی مانند خانواده، مدارس و سازمان‌های محلی است که امکان مراقبت مستقیم و پاسخ‌گویی به نیازها را فراهم می‌کنند. این نهادها می‌توانند به‌عنوان پلی بین فرد و دولت عمل کنند. بنابراین می‌توان چنین استنباط کرد که در اندیشه نل نادینگز، دموکراسی زمانی به کمال می‌رسد که ارزش‌های مراقبت مانند همدلی، مسئولیت‌پذیری، و توجه به تفاوت‌ها را در خود بگنجانند. این رویکرد، دموکراسی را از یک سیستم صرفاً حقوقی، به یک پروژه اخلاقی تبدیل می‌کند که هدف آن پرورش شهروندانی است که نه تنها آزاد، بلکه مراقب و متعهد به بهبود زندگی دیگران هستند. درست است که آزادی مفهوم مرکزی دموکراسی است، ولی به نظر فیلسوفانی مثل رورتی، می‌توان از طریق اجتماعی کردن افراد توسط آموزش، به آزادی رسید (مجل و اصغری ۱۴۰۲: ۵۹).

برخی منتقدان استدلال می‌کنند که تأکید افراطی بر مراقبت ممکن است به بی‌اعتنایی به عدالت ساختاری بینجامد یا نقش دانش و مهارت‌های فنی را در آموزش کمرنگ کند. نادینگز پاسخ می‌دهد که مراقبت و عدالت باید در کنار هم قرار گیرند و آموزش دموکراتیک نمی‌تواند از هیچ‌یک از این دو غافل شود.

مدرسه به‌مثابه جامعه دموکراتیک

از نظر نل نادینگز، مدارس باید فضاهایی باشند که در آنها دانش‌آموزان به شهروندانی شایسته، دلسوز و مسئول تبدیل شوند و به‌طور فعال، در یک جامعه دموکراتیک مشارکت کنند. او بر اهمیت حق انتخاب و استقلال دانش‌آموزان تأکید می‌کند، در کنار آن آزمون‌های استاندارد را رد می‌کند و بر مهارت‌های عملی مرتبط با اشکال مختلف اعمال و رفتارها و روابط صادقانه تمرکز دارد. نادینگز استدلال می‌کند که یک آموزش دموکراتیک باید استعدادها و علایق متنوع دانش‌آموزان را به‌رسمیت بشناسد، درک وابستگی متقابل را پرورش دهد و آنها را برای مشارکت فعال در یک دنیای پیچیده آماده کند. او درباره نقش مدرسه به‌عنوان مصداقی کوچک از جامعه دموکراتیک، تأکید می‌کند که مدارس باید همچون جوامع کوچک دموکراتیک عمل کنند، یعنی در آنجا دانش‌آموزان نه تنها درباره اصول دموکراسی می‌آموزند بلکه از طریق تجربه مستقیم مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها، حل اختلافات و مسئولیت‌پذیری، آن را به‌عنوان بخشی از زندگی روزمره، درونی‌سازی می‌کنند (Lees & Noddings, 2016: 45). از این رو پیشنهاد می‌کند که مدارس باید به «اجتماعات اخلاقی» تبدیل شوند که در آنها دانش‌آموزان در تدوین قوانین کلاسی مشارکت دارند. اختلافات از طریق گفتگو و میانجی‌گری حل و فصل می‌شوند. فعالیت‌های گروهی جایگزین رقابت‌های فردی می‌شوند و این همان تقدم همکاری بر رقابت در فلسفه تعلیم و تربیت ناینگز محسوب می‌شود. در این حالت به نیازهای عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان توجه بیشتری می‌شود؛ مثلاً با اختصاص زمان به گفتگوهای غیررسمی، سعی می‌کنند فضای گفتگو و همکاری در بین افراد رشد کند. بدیهی است که این تجربیات عملی، دانش‌آموزان

را برای مشارکت در جامعه بزرگتر آماده می‌کند. نادینگز ساختارهای آموزشی سلسله مراتبی و یک‌سویه را مانعی برای دموکراسی می‌داند و خواستار جایگزینی آنها با مدل‌های مشارکتی است که در آن معلمان و دانش‌آموزان به‌صورت همکارانه در فرآیند یادگیری درگیر می‌شوند (Noddings, 2002a).

نادینگز در مقاله «تحصیل برای دموکراسی» به نقش مدارس در تکوین جامعه دموکراتیک اشاره می‌کند و می‌نویسد:

همان‌طور که در مورد شکل‌دهی مدارس مان برای ترویج دموکراسی واقعی فکر می‌کنیم، می‌توانیم مدارس حرفه‌ای مشابه مدارس آلمان و کشورهای اسکانديناوی را در نظر بگیریم. دموکراسی چیزی بیش از مجموعه‌ای از رویه‌ها است، همان‌طور که دیویی و ویتمن اشاره کرده‌اند. بهترین دبیرستان‌های جامع کوچک در قرن بیستم آمریکا فرصت‌های واقعی را برای دانش‌آموزان از برنامه‌های مختلف فراهم می‌کردند تا در موسیقی، هنر، باشگاه‌ها، ورزش و مدیریت دانش‌آموزی با هم همکاری کنند. ساخت و نگهداری چنین مدرسی امروزه احتمالاً غیرعملی است. با این حال، می‌توانیم از زمان‌ها و مکان‌های مختلف ایده بگیریم، بدون اینکه سعی کنیم دقیقاً همان کاری را که دیگران انجام داده‌اند، تکرار کنیم. راه پیش رو به‌ندرت پشت سر ماست. سؤال برای ما این است که چگونه مدرسی ایجاد کنیم که به‌عنوان مراکز رشد دموکراسی عمل کنند. (Idem, 2011: 5)

مسلم است که وی قصد دارد مدارس را به‌عنوان مراکز رشد دموکراسی معرفی کند، نه صرفاً مراکزی برای کسب تخصص و دانش.

نادینگز با نقد مدارس کنونی که در آن بر برنامه درسی یکسان تأکید بیشتری می‌شود و به انتخاب‌ها و استعدادهای گوناگون دانش‌آموزان توجه چندانی ندارند، انتقاد وارد می‌کند و می‌گوید:

مدارس امروز ادعا می‌کنند که با مجبور کردن همه دانش‌آموزان، صرف‌نظر از علایق، به یک برنامه درسی، فرصت‌های برابر ارائه می‌دهند. این با معیار دموکراتیک برای فرصت‌های برابر مطابقت ندارد. در یک دموکراسی واقعی، انتخاب، اساسی است و آموزش دموکراتیک باید فرصت‌هایی را برای انتخاب هوشمندانه و هدایت‌شده فراهم کند. (Ibid, 4)

چیزی که وی در اینجا مدنظر دارد بیشتر توجه به روابط و همکاری بین دانش‌آموزان، با توجه به استعدادهای متفاوت آنها و ارزش قائل شدن مدیران مدارس به این موضوع است. لازمه این امر آن است که به جای رقابت بر همکاری تأکید کنیم.

الگوی مشارکت جایگزین الگوی رقابت

مسئله همکاری افراد نقشی مهم در ایجاد دموکراسی دارد. نل نادینگز، بیان می‌کند که ارزش‌های دموکراتیک از طریق شیوه‌های آموزشی مبتنی بر مراقبت، گفتگو و مشارکت و همکاری پرورش می‌یابند. آثار او تأکید می‌کنند که تقویت شهروندی دموکراتیک نیازمند بازاندیشی در روش‌های آموزشی است تا تعهد اخلاقی، احترام متقابل و حل مشارکتی مسئله در اولویت قرار گیرند. می‌دانیم که محور اصلی چارچوب فکری نادینگز، مفهوم «اخلاق مراقبت» است که آن را به عنوان عملی مبتنی بر روابط تعریف می‌کند، که نیازمند توجه، پاسخ‌گویی و گفتگو است (Idem, 1984). او در کتاب *مراقبت: رویکردی زنانه به اخلاق و تربیت/اخلاقی، مدل‌های سنتی آموزش را که بر رقابت و فردگرایی تأکید دارند، نقد می‌کند و در عوض، از کلاس‌هایی دفاع می‌کند که در آن دانش‌آموزان می‌آموزند «با دیگری به عنوان یک مراقبت‌گر روبه‌رو شوند»* (Ibid, 24). به باور او، چنین محیط‌هایی با ارج نهادن به دیدگاه‌های متنوع و تقویت همدلی، که برای مشارکت مدنی ضروری است، آرمان‌های دموکراتیک را الگوسازی می‌کنند.

نادینگز معتقد است مشارکت در فرایند تصمیم‌گیری در مدارس، دانش‌آموزان را برای شهروندی دموکراتیک فعال آماده می‌کند. او در کتاب *چالش مراقبت در مدارس*، از آن دسته از برنامه‌های درسی حمایت می‌کند که صدای دانش‌آموزان را در خود جای داده و به آنها امکان می‌دهد مسائل واقعی جهان را به صورت مشارکتی حل کنند. برای مثال، او «حلقه‌های مراقبت» را پیشنهاد می‌دهد؛ جایی که دانش‌آموزان و معلمان به بحث جمعی درباره معضلات اخلاقی می‌پردازند و بدین ترتیب «عادت‌های دموکراتیک گوش دادن و تبادل نظر و گفتگو» را تمرین می‌کنند (Idem, 1992: 108). این رویکرد مشارکتی، به باور او، ساختارهای سلسله‌مراتبی را فرو می‌ریزد و فراگیران را توانمند می‌سازد تا خود را فاعلانی برای تغییر اجتماعی بدانند نه منفعلانی در برابر تغییر اجتماعی.

همچنین نادینگز آموزش مبتنی بر مراقبت را به پرورش تفکر انتقادی، که سنگ بنای جوامع دموکراتیک است، مرتبط می‌داند. او در کتاب *تعلیم و تربیت و دموکراسی در قرن بیست و یکم* (۲۰۱۳) هشدار می‌دهد که «آموزش استاندارد شده، خلاقیت (creativity) را سرکوب می‌کند و در عوض از روش‌های آموزشی دفاع می‌کند که دانش‌آموزان را به پرسشگری، تأمل و مشارکت در «گفتگوی باز» تشویق می‌کنند» (Ibid, 76). با درگیری در مسائل پیچیده اخلاقی در محیطی حمایتی، دانش‌آموزان می‌آموزند که چگونه با دیدگاه‌های کثرت‌گرایانه تعامل کنند؛ یعنی مهارتی که برای حفظ گفتمان دموکراتیک حیاتی است (Ibid).

اگر از منظر سود و منفعت شخصی و جمعی به این مسئله بنگریم، می‌بینیم که مسئله رابطه تعلیم و تربیت و دموکراسی نیز حائز اهمیت است. از نظر نادینگز، دموکراسی به شهروندانی وابسته است که «رفاه جمعی» را بر «رفاه فردی» اولویت می‌دهند. او در کتاب *آموزش/فرد اخلاقی* تأکید می‌کند که آموزش و تربیت اخلاقی منبعث از مراقبت، حس مسئولیت نسبت به دیگران را تقویت می‌کند. وقتی دانش‌آموزان در پروژه‌های مبتنی بر جامعه مانند ابتکارات محیط زیستی یا عدالت‌خواهی شرکت می‌کنند، آنها را درونی می‌کند و این درونی‌سازی باعث می‌شود زندگی دموکراتیک مبتنی بر وابستگی متقابل باشد (Idem, 2002b: 117). به باور او، این یادگیری تجربی، شکاف میان تئوری کلاس درس و کنش مدنی را پر می‌کند (Ibid, 119).

با توجه به اهمیت مشارکت و همکاری در فلسفه تعلیم و تربیت نادینگز، می‌بینیم که وی برخلاف فیلسوفان گذشته، بر مشارکت در آموزش مبتنی بر مراقبت تأکید می‌کند و آن را به مثابه محرکی برای دموکراسی قرار می‌دهد. با اولویت بخشیدن به اخلاق ارتباطی، حل مسئله مشارکتی و تعامل انتقادی، مدارس به آزمایشگاه‌هایی برای تمرین دموکراسی تبدیل می‌شوند. همان‌طور که او می‌نویسد: «دموکراسی صرفاً شکلی از حکومت نیست؛ بلکه شیوه‌ای از زندگی مشترک است» (Idem, 2013: 6). در چشم‌انداز او، آموزش از حافظه‌محوری فراتر می‌رود و شهروندانی پرورش می‌دهد که قادر به حفظ جوامعی عادلانه و فراگیر هستند. از نگاه او، «دموکراسی واقعی مستلزم توجه به تفاوت‌های فرهنگی، جنسیتی و فردی است و نظام تربیتی باید به جای استانداردسازی، به پرورش شهروندانی بپردازد که قادر به درک پیچیدگی‌های اخلاقی و اجتماعی هستند» (Lees & Noddings, 2016: 89).

چنان‌که دیدیم، نادینگز دموکراسی را فراتر از یک سیستم حکومتی، به عنوان سبکی از زندگی تعریف می‌کند که در آن مراقبت، گفتگو و مسئولیت‌پذیری نقشی محوری دارند. از نظر او، تحقق این ایده‌آل در گرو بازسازی نظام‌های تربیتی بر پایه اصول اخلاقی غیرسلسله مراتبی و توجه به صدای همه اعضای جامعه است. بنابراین، او دموکراسی را فراتر از انتخابات و نهادهای سیاسی تعریف می‌کند و آن را به عنوان فرایندی اخلاقی و ارتباطی در نظر می‌گیرد که در روابط روزمره افراد تجلی می‌یابد.

نادینگز پرسش‌های فلسفی مهمی را در مورد آموزش و تحصیل برای ما مطرح می‌کند. او درحالی‌که اهداف آموزش و پرورش برای دموکراسی جهانی در قرن بیست و یکم را مدنظر دارد، در مورد امکانات تحصیلی برای دستیابی به این اهداف آموزشی بحث می‌کند. از نظر او آموزش در قرن بیست و یکم به طور ذاتی با آموزش در قرن بیستم یک تفاوت مهم دارد و آن این است که ما بیش از «رقابت» نیاز به پذیرش «همکاری» داریم (Noddings, 2013). او می‌نویسد:

به جای پاسخ‌گویی، به مسئولیت فکر کنید و به جای تفکیک و تخصصی کردن بیش از حد رشته‌ها و حوزه‌های مختلف زندگی، ارتباط متقابل بین آنها را تشخیص دهید. من مطالعه این کتاب را به معلمان دوره متوسطه،

معلمان پیش از خدمت، و دانشجو-معلم توصیه می‌کنم تا به‌عنوان نقطه شروعی برای اندیشیدن در مورد اهداف آموزشی بزرگ و کشف راه‌های تحقق آنها در برنامه‌های درسی و آموزشی خود بپردازند. (Ibid, 73)

چنانکه قبلاً نیز اشاره کردیم، اولویت همکاری بر رقابت در کنه فلسفه تعلیم و تربیت نادینگز قرار دارد و به‌همین دلیل سعی دارد این مسئله را با طرح ارتباط دموکراسی و آموزش، بیشتر ارزش‌گذاری کند و جایگاه آن را ترفیع بخشد. او با استناد به گفته‌های جان دیویی، درباره اهمیت همکاری می‌نویسد: «جان دیویی بر اهمیت مشارکت یادگیرنده در تعیین اهداف یادگیری تأکید کرده است. او معتقد است این مشارکت یکی از مهم‌ترین اصول آموزش پیشرو است. به گفته دیویی، بزرگ‌ترین نقص آموزش سنتی، عدم موفقیت آن در جلب همکاری فعال دانش‌آموز در تعریف اهداف و مقاصد یادگیری است» (Ibid, 29).

نقد نادینگز به تعلیم و تربیت رایج

تعهدات فلسفی نادینگز او را به درگیر شدن با سیاست‌های آموزشی معاصر سوق می‌دهد و او از دیدن ساختار تعلیم و تربیت معاصر آمریکا به‌طور خاص، و تعلیم و تربیت رایج در جهان معاصر در سایر نقاط جهان، به‌طور عام، بسیار ناراحت بود. او اغلب هشدار می‌دهد که رویکرد یا نگاه از بالا به پایین، آزمون‌محور برای اصلاح تحصیل در مدارس، کاملاً نادرست است. او می‌گوید بدترین ویژگی تعلیم و تربیت فعلی رفتن به سمت استانداردسازی است؛ یعنی بر این امر اصرار دارد که همه بچه‌ها «باید» صرف نظر از علایق و استعدادهایشان، استانداردهای یکسانی را رعایت کنند و ادعای تعلیم و تربیت کنونی این است که این اصرار موجب برابری و تساوی آموزشی است. اما نادینگز معتقد است درواقع این امر نشانه نادیده گرفتن و حتی تحقیر طیف وسیعی از استعدادهای انسانی بسیاری از شهروندان است (Ibid, 11). می‌دانیم که هسته مرکزی آموزش در مدارس همان برنامه درسی (curriculum) است که دانش‌آموزان و معلمان باید تابع آن باشند. نادینگز چنین رویکردی را نقد می‌کند. ایراد آن چیست؟ در پاسخ می‌نویسد:

چرا باید برنامه درسی سنتی را کنار بگذاریم؟ این برنامه از بسیاری جهات منسوخ، کسل‌کننده و بریده از زندگی واقعی است. اما کنار گذاشتن آن و از نقطه صفر شروع کردن کار مناسبی نیست و این کار به‌سادگی قابل انجام هم نیست. ما باید در چارچوب واقعیت‌ها عمل کنیم. این خوب است که در مورد آرمان‌ها و جوامع آرمانی فکر کنیم، اما در حین انجام این کار، باید مدام به دنیای واقعی برگردیم و از خود بپرسیم چگونه این آرمان می‌تواند وضعیت کنونی ما را هدایت نماید و بهبود ببخشد. نظریه‌پردازان بازتولید اجتماعی و نظریه‌پردازان انتقادی حق دارند که

بگویند این فرهنگ غالب، مدارس را کنترل می‌کند و قدرت آن را دارد که از آنها برای بازتولید خودش استفاده کند. این بدین معنا نیست که ما نمی‌توانیم هیچ‌کاری برای ایجاد تغییرات در تحصیل انجام دهیم که به یک جامعه دموکراتیک‌تر، پایدارتر و عادلانه‌تر منجر شود. ممکن است مجبور شویم با استقامت تدریجی در انجام کارهایی که می‌دانیم باید به‌نحوی انجام شوند، با استقامتی مسالمت‌آمیز پیش برویم. (Ibid, 16)

چیزی که نادینگز در تعلیم و تربیت به‌دنبال آن است این‌است که برنامه درسی را به متن زندگی روزمره وصل کند تا آموزش بریده از واقعیت مملوس زندگی نباشد. به سخن ساده‌تر، او می‌کوشد ساحت نظر را به ساحت عمل وصل کند، چون در برنامه‌های درسی دانش‌آموزان عمدتاً با نظریه‌ها و مفاهیم انتقادی آشنا می‌شوند بی‌آنکه رابطه آنها با واقعیت عملی زندگی را درک کنند. از این‌رو مدرسه نماد علم و ساحت نظر باید با جامعه و زیست‌جهان نماد عمل ارتباط داشته باشد. افزون بر این، از نظر نادینگز در برنامه درسی سنتی در نظام آموزشی مسئله مشارکت فرد در خانه و زندگی خانوادگی و فرزندپروری و نیز ارتباط فرد با اطرافیان در بیرون از خانه، گنجانده نشده است (Ibid, ix). به‌نظر وی جای فرزندپروری و زندگی خانوادگی و آموزش دانش‌آموز در این حیطه در نظام آموزشی خالی است. او می‌نویسد:

وقتی در اوایل قرن بیستم، پیشنهاد شد که عضویت شایسته در خانواده به‌عنوان بخشی از آموزش مطرح شود، بسیاری آن را ضد روشنفکری خواندند. حتی امروز نیز، مقاومت‌هایی در برابر آموزش این مباحث در مدارس وجود دارد. برخی معتقدند آموزش خانه‌داری و فرزندپروری نباید به مدارس دولتی سپرده شود، بلکه باید در خانه آموخته شود، درحالی‌که واقعیت این‌است که اغلب این آموزش‌ها در خانه انجام نمی‌شود. (Ibid, 24)

نادینگز در ادامه با رویکرد زنانه یا فمینیستی به آموزش، می‌افزاید:

برنامه درسی از زمان یونان باستان توسط مردان طراحی شده بود تا مردان را برای زندگی عمومی آماده کند. این هدف با تأکید مستمر بر تفکیک زندگی خصوصی و عمومی و همچنین با تفکر بوروکراتیک بیشتر تقویت شده است. گفته می‌شد که مدرسه باید ذهن را پرورش دهد. مسائل دیگر، مانند فرزندپروری، باید در خانه آموخته شود. امروزه، ما به اهمیت زندگی خانوادگی در پیشرفت یا پسرفت تحصیلی کودکان آگاه هستیم و حتی از والدین دعوت می‌کنیم تا در امور مدرسه مشارکت کنند. پس چرا ما نباید

زندگی خانوادگی و فرزندپروری را در برنامه درسی مان قرار دهیم؟ (Ibid, 10)

یکی از اصول بدیهی دموکراسی، اصل برابری (equality) برای همه است. او این اصل را در بستر آموزش یا تعلیم و تربیت مطرح می‌کند و کاستی‌های آن را عیان می‌سازد. درباره این اصل نظرات مختلفی مطرح شده است و نادینگز ضمن اشاره اجمالی به آنها می‌نویسد: برخی معتقدند برابری دموکراتیک ایجاب می‌کند همه کودکان از مهدکودک تا پایان دبیرستان، دقیقاً یک برنامه درسی واحد داشته باشند. گاهی نیز ادعا می‌شود که برنامه درسی یکسان می‌تواند به برابری بیشتر در جامعه کمک کند. عده‌ای دیگر، بدون اصرار بر برنامه درسی سنتی که افرادی چون هاتچینز و ادلر پیشنهاد داده‌اند، بر لزوم برنامه درسی عمومی و آکادمیک تأکید می‌کنند که همه دانش‌آموزان را برای ورود به دانشگاه آماده کند. استدلال آنها عمدتاً اقتصادی است: آماده‌سازی برای دانشگاه به همه دانش‌آموزان فرصت اقتصادی برابر می‌دهد. در عین حال، گروهی دیگر معتقدند همه کودکان باید فرصت رشد فکری را داشته باشند، صرف‌نظر از عوامل اقتصادی، و مدارس نباید با اهدافی نظیر آماده‌سازی برای زندگی شخصی رضایت‌بخش، از وظیفه اصلی خود یعنی رشد فکری منحرف شوند (Ibid, 15).

البته این تنها نقد او به برنامه درسی نیست. چرا باید برنامه درسی واحد باشد؟ از نظر نادینگز برخی معتقدند برنامه درسی واحد برای دموکراسی ضروری است، زیرا برابری را رواج می‌دهد. اما این ادعا جای سؤال دارد. او می‌پرسد آیا برنامه درسی واحد واقعاً به برابری در دموکراسی منجر می‌شود؟ در پاسخ می‌گوید: حتی اگر این ادعا درست باشد، آیا این ضرورتاً به این معناست که باید محتوای برنامه درسی همان چیزی باشد که افرادی چون ادلر یا هاتچینز پیشنهاد داده‌اند؟ (Ibid, 28).

او با رویکردی انتقادی به این موضوع، معتقد است برنامه درسی سنتی بر اساس این اصل دموکراتیک تنظیم شده که برنامه درسی برای همه «یکسان» و «برابر» باشد و این برابری برآمده از اصول دموکراسی است. او معتقد است برابری یکی از مفاهیم اصلی در دموکراسی است، اما تحقق آن در عمل به‌اندازه کلام، همواره چالش‌برانگیز بوده است. امروزه، اگرچه ما به برابری در مقابل قانون نزدیک‌تر شده‌ایم، اما در این زمینه در ایالات متحده همچنان اختلاف‌نظرهای زیادی وجود دارد (Ibid, 13). نادینگز اصل برابری در تعلیم و تربیت را به چالش می‌کشد. او تحت تأثیر فلسفه تربیتی جان دیویی، بر انعطاف‌پذیری برنامه درسی متناسب با شرایط زیست‌جهان هر فرد در زمانه خودش تأکید دارد. به سخن دیگر، برای نادینگز برنامه درسی وحی منزل نیست که تغییرناپذیر نباشد. او می‌نویسد: «دیویی می‌خواست برنامه درسی به‌حد کافی غنی و انعطاف‌پذیر باشد تا به کودکان کمک کند آنچه را نیاز دارند در زندگی برآورده سازند، به‌دست آورند» (Ibid, 17). نادینگز برنامه درسی را به‌مثابه یک کل می‌بیند که باید کودک و محیط و خانه را در بر داشته باشد (نادینگز، ۱۳۹۴).

نتیجه

در اندیشه نل نادینگز، دموکراسی و تعلیم و تربیت دو روی یک سکه‌اند. دموکراسی بدون آموزش شهروندانی مراقب، مسئول و منتقد نمی‌تواند پایدار بماند. تعلیم و تربیت نیز بدون پایبندی به اصول دموکراتیک (مشارکت، برابری، احترام به تفاوت‌ها) نمی‌تواند به رشد کامل انسان‌ها بینجامد. آموزش دموکراتیک از نظر او، فرایندی است که در آن دانش‌آموزان می‌آموزند هم مراقبت‌کننده باشند و هم شهروندانی فعال که برای عدالت اجتماعی مبارزه می‌کنند. به‌طور اجمالی، می‌توان در چهار محور رابطه تعلیم و تربیت و دموکراسی را در اندیشه نل نادینگز بیان کرد:

الف) از نظر نادینگز دموکراسی از کانال یا بستر تعلیم و تربیت به‌واسطه چیزی که وی نظریه مراقبت می‌نامد، تحقق می‌یابد و این نظریه لاجرم با آموزش یا تعلیم و تربیت در مدرسه پیوند عمیقی دارد. از این‌رو نظریه مراقبت او منطقاً افراد را به‌سمت همدلی و همکاری سوق می‌دهد و این مسیری را به‌روی پرورش افراد دموکراتیک می‌گشاید. تعلیم و تربیت و نظریه مراقبت مقدمه‌ای هستند که نتیجه آن ظهور یا بهتر بگوییم، پرورش افراد تحصیل‌کرده دموکراتیک خواهد بود.

ب) از نظر نادینگز مدرسه مصداق و الگویی کوچک برای رشد دموکراسی در یک جامعه تلقی می‌شود؛ اما مدرسه‌ای که در آن اولویت با همکاری و مشارکت است تا رقابت. وی مدارس را به‌عنوان مراکز رشد دموکراسی معرفی می‌کند؛ مدرسه فقط برای پرورش قوای فکری و ذهنی دانش‌آموزان تأسیس نشده، بلکه از دید نادینگز، حتی در مدرسه باید فرزندپروری نیز آموزش داده شد و این همان روح فمینیستی نظریه مراقبت اوست که به نقش مادر در مراقبت فرزند اشاره دارد.

ج) نادینگز کاستی بزرگ تعلیم و تربیت سنتی را کنار گذاشتن استعدادها و توانایی‌های متفاوت دانش‌آموزان و ارائه برنامه درسی واحد می‌داند. او تحت تأثیر فلسفه تربیتی جان دیویی، به انعطاف‌پذیری برنامه درسی متناسب با شرایط زیست‌جهان هر فرد در زمانه خودش قائل است. می‌توان گفت از دید این او، برنامه درسی وحی منزل نیست که تغییرناپذیر نباشد. او بر انعطاف‌پذیری برنامه درسی با توجه به استعدادهای متفاوت افراد، تأکید دارد.

د) نادینگز اصل برابری یا تساوی در دموکراسی را در حیطه آموزش به چالش می‌کشد و معتقد است اصل برابری در برنامه‌ریزی درسی بدون توجه به رشد توانایی فکری و عاطفی کودکان، مانع بزرگی در پرورش افراد دموکراتیک خواهد بود. گویی از نظر نادینگز، اصل برابری باید جای خود به اصلی تناسب بدهد؛ یعنی متناسب با استعداد رشد دانش‌آموزان، برنامه‌های درسی تدوین شوند. البته به چالش‌ها و دشواری‌های این کار نیز اذعان دارد.

در نهایت باید گفت بی‌شک ابزار دموکراسی از نظر این متفکر، تعلیم و تربیت است. تعلیم و تربیت بیشتر ما را قادر می‌سازد تا زندگی خوبی داشته باشیم و جامعه دموکراتیک کارآمدی را به‌وجود می‌آورد

که دارای اهداف اخلاقی است. نادینگز بر این باور است که رویکرد دیویی به دموکراسی هنوز هم با اندکی اصلاح، قابل استفاده است.

منابع

- نادینگز، نل (۱۳۹۴) چشم‌اندازهای فلسفه تعلیم و تربیت، ترجمه رمضان برخوردار، تهران: نشر نخستین.
- مجله، ندا و اصغری، محمد (۱۴۰۲) «تحلیل نوپراگماتیستی ریچارد رورتی از «خودآفرینی» در فلسفه تعلیم و تربیت»، تأملات فلسفی، شماره ۳۱، ص ۴۹-۶۶؛ <https://doi.org/10.30470/phm.2023.1986173.2342>
- Lees, H. E. & Noddings, Nel (ed.) (2016) *The Palgrave International Handbook of Alternative Education*, London: Macmillan Ltd.
- Noddings, Nel (1984) *Caring: A Feminine Approach to ethics and Moral Education*, University of California Press.
- Noddings, Nel (1992) *The Challenge to Care in Schools: an Alternative Approach to Education*, Teachers College Press.
- Noddings, Nel (1998) *Philosophy of Education*, Routledge.
- Noddings, Nel (1999) "Renewing Democracy in Schools", *Phi Delta Kappan*, Vol. 80, No. 8, pp. 579-583. Retrieved April 15, 2008, from Research Library Core database. (Document ID: 40279362).
- Noddings, Nel (2002a) *Starting at Home: Caring and Social Policy*, University of California Press.
- Noddings, Nel (2002b) *Educating Moral People; a Caring Alternative to Character Education-Teachers*, College Press.
- Noddings, Nel (2010) "Moral Education in an Age of Globalization", *Educational Philosophy and Theory*, Vol. 42, No. 4, pp.390-396; <https://doi.org/10.1111/j.1469-5812.2008.00487.x>
- Noddings, Nel (2011) "Schooling for Democracy", *Democracy & Education*, Vol. 19, No. 1, Article 11; <https://democracyeducationjournal.org/home/vol19/iss1/1>.
- Noddings, Nel (2013) *Education and Democracy in the 21st Century*, Cambridge University Press.
- Rosenow, C. & Hamington, M. (2025) "Caring Space-Time Travel through Poetry", *Journal of Philosophical Investigations*, Vol. 19, Issue 51, pp. 163-179. <https://doi.org/10.22034/jpiut.2025.66942.4080>.